

IQ-tests als rituele bevestiging

Als er voor gekleurde volkeren één dreiging bestaat, dan is 't niet die van genocide, ook niet die van mindere welvaart, maar die van het permanente stigma inferieur te zijn. Vooral zwarte Afrikanen hebben het geweten. In de beschavingshiërarchie van het Westen belandden zij in alle opzichten op de onderste sport van de evolutieladder. Zij zouden het dichtst bij de dieren staan en dus ook het minste intelligent zijn. Maar God compenseerde dat door hen uit te rusten met bijzondere lichamelijke vermogens. Behalve door lichamelijke kracht en beweeglijkheid, onderscheiden zwarten zich van blanken door hun bijzondere wellust. Dieren bezitten immers louter wilde, ongetemde, vleselijke driften en degenen die daar het dichtst bij staan, moeten wel begiftigd zijn met ongeveer dezelfde seksuele vermogens. Die potentie werd afgelezen aan de frequentie van het seksuele contact en aan de lengte van het mannelijk geslachtsdeel. Over seksuele daden kan men opscheppen. Daarentegen laat de topografie van het onderste deel van het mannelijke lichaam zich haarfijn karteren.

We hebben hier een heus statistisch toetsbaar verband: hoe lager het IQ, des te langer het mannelijk geslachtsdeel. Althans bij de negers. Want over de pik van de superieure blanke mannen zijn geen uitspraken gedaan, hoewel het verleidelijk is ook bij hen eenzelfde verband te veronderstellen. Bij mijn weten is er overigens geen onderzoek naar dit statistisch verband verricht. De auteurs van het geruchtmakende boek "The Bell Curve" hebben slechts één variabele gemeten, zoals het in modern bombastisch jargon heet. Een gemiste kans voor de wetenschap om eens en voor altijd de geestelijke suprematie van de blanken veilig te stellen. In zijn befaamde "Zwarte Huid, Blanke Maskers" vertelde de zwarte Frans-Westindische psychiater Franz Fanon dat hij wel aandacht had geschonken aan de verwaarloosde variabele. Zijn metingen van zwarte geslachtsdelen brachten een teleurstellend statistisch gemiddelde voort van twaalf centimeter. Dat week niet af van andere gemiddelden, voor Fanon hét bewijs dat het heersende beeld van de zwarte niets anders is dan de projectie van blank racisme. Fanon vertelde er overigens niét bij hoe groot zijn steekproef was, hoe en waar die was getrokken, wat de variatiebreedte was, of de gemeten twaalf centimeter betrekking had op de ingeslapen of de wakkere stand en dergelijke wetenswaardigheden. Vermoedelijk kwamen de pygmeëen ook niet voor in zijn steekproef, want dan zou het gemiddelde ongetwijfeld aanzienlijk groter zijn uitgevallen.

In deze hiërarchie van intelligentie en beschaving komen naast superieure blanken en inferieure negers natuurlijk ook andere volkeren voor. Aan Japanners, Indiërs, Chinezen, maar ook Egyptenaren en Turken wordt welwillend een middenpositie toegewezen. Deze volkeren zijn enigszins ingetogen en dus beschaafd. Volgens lieden als Sigmund Freud en Norbert Elias staat beschaving voor onderdrukking of beheersing van het driftleven. Beschaving en sex gaan in hun optiek moeilijk samen, de Kamasutra ten spijt.

Allochtonentoets

Gegeven zijn cultuurgebonden karakter en de hiërarchie van culturen staat de uitslag van intelligentietests bij voorbaat vast. Mensen uit niet-westerse culturen maken een zeer grote kans om systematisch als de mindere uit de bus te komen. Zoals ook toetsen, die gebaseerd zijn op de leefwereld van mannelijke leden van de middenklasse, bij arbeiders en vrouwen systematisch tenderen naar een rangorde in hun nadeel. Een neutraal instrument bestaat niet, simpelweg omdat elke vaardigheidstoets is gebaseerd op een sociaal Archimedespunt. Daarom is de formele test slechts een rituele poging om de hybris van de westerse

beschaving, en meer in het bijzonder van de gevestigde burgerij, te maskeren. Want niet alleen de hiërarchie van culturen, ook die van milieus en klassen in eigen land, behoeft legitimatie. En wat is in onze meritocratische samenleving een betere legitimatie dan een hogere intelligentie?

Toen ik enkele jaren geleden in het kader van een uitzending naar het buitenland een intelligentietest bij de Rijkspsychologische Dienst moest ondergaan, viel mijn aarzeling op. "Het is maar een formaliteit", zei de werkgever sussend, "onze keuze voor u staat al vast." Toch stelde dat me niet gerust, wetende hoe diep verankerd de behoefte is om anderen de maat te nemen en neerwaarts te classificeren. Een hele serie vragen flitste door m'n hoofd. Wat wordt er precies vastgesteld? En hoe? Welke consequenties hebben die vaststellingen? Ik heb toch alle vereiste diploma's en werkervaring? En kunnen ze met hun toetsen ook het talent van een voetballer vaststellen? Of de begaafdheid van een pianist? Of de gewiektheid van een witte-boorden crimineel? Of zijn deze vermogens geen intelligentie? Wordt de diversiteit aan vermogens niet plat geslagen door een gestandaardiseerde toets? Bovendien, wat er met de toets ook wordt vastgesteld, het is altijd een voorlopig eindpunt. Over de verdere ontwikkeling - dus de invloed van veranderingen in de leefomgeving, motivatie, en andere stimulansen - kan geen uitspraak worden gedaan. Belangrijker is wat er aan het moment van de toets vooraf gaat. Allochtonen afkomstig van het Turkse platteland, van het Surinaamse binnenland of van het Marokkaanse Rif-gebergte moeten in één generatie een gigantische kloof overbruggen, zowel in technologisch, cultureel, als emotioneel opzicht. Dat is een intellectuele prestatie die menig Hollandse geleerde hen niet nadoet. Dit intellectuele vermogen, noch de miskennis ervan, laat zich met een toets vaststellen. Daarom meldde ik me de afgesproken ochtend met een bezwaard gemoed aan voor de test. Deze bestond uit een hele serie opdrachten, die variëerden van het in hoog tempo maken van sommen tot het herkennen van ezels en bomen in een aantal inktvlekken. Het geheel werd afgesloten met een kort opstel. Ik nam dat allemaal niet serieus, het was zo werkelijkheidsvreemd! Dat je je op dergelijke testen door speciale bureaus kon laten voorbereiden, was mij destijds evenmin bekend.

Diezelfde middag belde de psycholoog mij thuis op. "Meneer", zei hij, "we hebben de testresultaten binnen." Er klonk een lichte paniek in zijn stem, dus bleef ik afwachtend stil. "Het resultaat is niet gunstig", vervolgde hij. "Hoezo, niet gunstig", vroeg ik verwonderd. "U scoort heel erg slecht", zei hij, waarna weer een stilte volgde. "Hoe slecht?" wilde ik weten. Na enige aarzeling: "U grenst aan een debiel."

Net geen debiel, dat heeft m'n moeder vaker tegen me gezegd, daarvoor heb ik geen psycholoog nodig. Aan de andere kant, de test was maar een formaliteit, dus zei ik met enige bravoure: "Dan meldt u dat toch aan de werkgever?" "Nee, nee", zei hij verschrikt, "dat kunnen wij niet doen. Want dan moeten we verklaren hoe het komt dat een gepromoveerde academicus het intelligentieniveau heeft van een debiel. Dat kunnen we niet uitleggen." Of ik alsjeblieft terug wilde komen voor een andere test?

Een ezel stoot zich niet tweemaal aan dezelfde steen, een mens wel. Dus ging ik voor een tweede test. In het voorgesprek constateerde de psycholoog dat ik mij tijdens de eerste test niet fit had gevoeld, een zwaarwegend argument bij testpsychologen. Ook het feit dat ik geen reguliere schoolopleiding in Nederland had doorlopen, maar in Suriname, werkend en autodidactisch, via staatsexamens de middelbare schooldiploma's had gehaald, stelde hem enigszins gerust. Maar dat verklaarde nog niet de grote achterstand die bij mij was geconstateerd. Of ik bereid was een speciale test voor etnische minderheden te ondergaan? Even was ik bang dat hij belangstelling zou tonen voor de lengte van mijn allerheiligste, maar gelukkig missen sociale wetenschappers stevast de belangrijkste variabelen.

Alweer diezelfde middag belde de psycholoog verheugd op. "U scoort heel goed", meldde

hij. "Op alle niveaus, heel hoog, opvallend gelijkmatig." Ik was er stil van, ergens een beetje opgelucht. Maar ik kon het niet nalaten op te merken geen geloof te hechten aan de uitslagen. Beide uitkomsten vond ik extreem en ongeloofwaardig. "Dat is een discussiepunt, meneer, we zullen hier niet verder op ingaan. Ons advies aan de opdrachtgever zal gunstig zijn", verzekerde hij me.

Mijn opluchting maakte spoedig plaats voor ergenis. Dat mijn toekomst, mijn eigenwaarde, mijn zelfbeeld afhankelijk werd van de uitkomst van een of ander psychologisch spelletje, was tot daaraan toe. Verontrustender vond ik het geloof en de hardnekkigheid waarmee de toets wordt gehanteerd, met als spiegelbeeld de haast volstrekte afwezigheid van enige twijfel bij de interpretatie van de resultaten. Tijdens de commotie rond de publicatie van "The Bell Curve" viel op dat de meeste tegenstanders de resultaten op onderzoekstechnische gronden probeerden te ontkrachten. In Nederlandse bladen had de discussie althans vooral betrekking op kwesties als de definitie van intelligentie, de samenstelling van de steekproef, de gebruikte methoden en technieken bij het onderzoek. Dat vond ik een beetje vernederend. Want die benadering suggereerde dat de onderliggende vooronderstellingen juist zijn: het bestaan van een eenvormige intelligentie die in grotere mate aanwezig is bij de ene dan bij de andere groep. Ergens in het traject tussen de objectivering van mensen, de toepassing van de toets en de technische discussie is de humaniteit verloren geraakt. En daar had ik de pik op.

Ruben Gowricharn